

TARİHÇİNİN ZANAATI

ZACHARY M. SCHRAG

VakıfBank Kùltür Yayınları: 0254
Tarih: 067

TARİHÇİNİN ZANAATI
TARİH ARAŞTIRMASI İÇİN
BİR REHBER
ZACHARY M. SCHRAG

Türkçesi
Semih Türköğlü

Proje Editörü ve Son Okuma
Dr. Mehmet Yılmaz Akbulut

Kapak ve Sayfa Uygulama
Faruk Özcan

Kitap Editörü
Dr. Ömer Faruk Can

VakıfBank Kùltür Yayınları
Saray Mahallesi
Dr. Adnan Büyükdenez Caddesi
No:7/A1 – Kat 13,
Ümraniye 34768 İstanbul
Telefon: 0 216 285 9571
www.vbky.com.tr - info@vbky.com.tr
Sertifika No: 40141

© Vakıf Pazarlama San. ve Tic. A.Ş., 2023
© Princeton University Press, 2021

ISBN 978-625-6385-79-5

Kitabın Türkçe yayın hakları Kalem Telif Hakları Ajansı aracılığı ile VakıfBank Kùltür Yayınları'na aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak sınırlı alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Baskı
İmak Ofset Basım Yayın A.Ş.
Akçaburgaz Mh. 137. Sk. No:12
34522 Esenyurt / İstanbul / Türkiye
Tel: +90 444 62 18
Sertifika No: 71320

1. Baskı: Kasım 2023

TARİHÇİNİN ZANAATI

TARİH ARAŞTIRMASI İÇİN
BİR REHBER

ZACHARY M. SCHRAG

TÜRKÇESİ
SEMİH TÜRKÖĞLU

ZACHARY M. SCHRAG

1970 yılında New York'ta doğdu. Georgetown Day School'a devam ederek 1988 yılında mezun oldu. Oradan Harvard'a gitti ve 1992'de mezun oldu. 1996 yılında Columbia Üniversitesi'nde tarih doktora programına girdi. Doktora derecesini 2002 yılında aldı. Baruch College ve Columbia Üniversitesi'nde dersler verdi. 2004 yılında George Mason Üniversitesi Tarih ve Sanat Tarihi Bölümü'ne katıldı. İlk kitabı *The Great Society Subway: A History of the Washington Metro* (2006) Amerika'nın en büyük ikinci raylı taşıma sisteminin siyasetini, planlamasını, mühendisliğini, mimarisini, finansmanını ve operasyonlarını incelemekte ve Metro'nun *Büyük Toplum* ideallerinin somut bir tezahürü olarak anlaşılması gerektiğini savunmaktadır. İkinci kitabı *Ethical Imperialism: Institutional Review Boards and the Social Sciences, 1965-2009*, 2010 yılında yayımlanmıştır. Bir diğer kitabı, *The Fires of Philadelphia: Citizen-Soldiers, Nativists, and the 1844 Riots Over the Soul of a Nation* 2021 yılında tarafından yayımlanmıştır ve Philadelphia'nın İrlandalı Katolik göçmenlerine yönelik nativist saldırıları ve gönüllü milislerin azınlık haklarını savunmasını anlatmaktadır. Schrag'ın makaleleri ve denemeleri çeşitli akademik dergilerde yayımlanmıştır. *Washington History* ve *Journal of Policy History* dergisinin editörlüklerini, *Journal of Urban History* dergisinin yayın kurulu üyeliğini ve *Urban History Association*'ın yönetim kurulu üyeliğini yapmıştır.

SEMİH TÜRKOĞLU

1980'de Muğla'da doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini Muğla'da tamamladı. 2002'de İstanbul Üniversitesi Hasan Âli Yücel Eğitim Fakültesi İngiliz Dili ve Eğitimi Bölümünden mezun oldu. Daha sonra Milli Eğitim bünyesinde çeşitli devlet okullarında İngilizce öğretmeni olarak çalıştı. 2009'da Okan Üniversitesi Çeviribilim Bölümünde yüksek lisansını tamamladı. 2012'ten bu yana Boğaziçi Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulunda öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır. 2006'dan bu yana farklı yayınevlerinde çeviriler yapmış ve editörlük çalışmalarında bulunmaktadır.

Hocalarıma ve talebelerime

İÇİNDEKİLER

Teşekkür	13
Giriş: Tarih Herkes İçindir	17

BİRİNCİ KISIM

TANIMLAR

Birinci Bölüm: Tarihi Tanımlamak	29
Tarih İnsanların ve Yaptıkları Tercihlerin İncelenmesidir	30
Tarih Bugünün Dünyasını Anlamak İçin Bir Araçtır	36
Tarih Hikâye Anlatıcılığıyla Analizi Birleştirir	41
Tarih Süregiden Bir Tartışmadır	46
İkinci Bölüm: Tarihçilerin Etiği	51
Merak	52
Kesinlik	54
Muhakeme	56
Empati	59
Minnettarlık	62
Hakikat	64

İKİNCİ KISIM

SORULAR

Üçüncü Bölüm: Soru Sormak	73
Merak	74
Sorular	93
Diyalektik	97
Diyalektikler Sorular Oluşturur, Cevaplar Değil	108

Dördüncü Bölüm: Araştırma Deseni	109
Kapsam	110
Dönemlendirme	124
Coğrafya	136
Tarihyazımı	144
Yaklaşımınızın Neresi Yeni?	145
Öneri	154

ÜÇÜNCÜ KISIM

KAYNAKLAR

Beşinci Bölüm: Kaynaklar	161
Bir Giriş	161
Birincil Kaynaklar Karşısında İkincil Kaynaklar	163
İkincil Kaynak Kullanımınızı Dengelemek	167
Kaynak <i>Kümeleri</i>	170
Muktedirlerin Kayıtları Olarak Kaynaklar	175
Hiçbir Kaynak Kendini Anlatmaz	179
Diller ve Uzman Okuması	181
Sevdiğiniz Kaynakları Seçin	183
Altıncı Bölüm: Kaynak Olarak Metinler	185
Birinci Şahıs Anlatıları	186
Mülâkatlar	194
Süreli Yayınlar	197
Kurgu Eserler	219
Büyük Veri	227
Yedinci Bölüm: Geleneksel Metinlerin Ötesinde Kaynaklar	233
Sayılar	234
Haritalar	237

Görseller	239
Portreler	246
Filmler ve Ses Kayıtları	248
Tarihî Eserler	251
Binalar ve Planlar	254
Mekânlar	255
Sekizinci Bölüm: Kaynakları Bulmak	259
Çalışma Kaynakçası	260
Açık Erişim Ağlar	262
Açık Ağın Sınırları	266
Bibliyografik Veri Tabanları	268
Tam Metin Veri Tabanları	269
Kütüphaneler	273
Sözlü Tarih	275
Dokuzuncu Bölüm: Arşiv Araştırması	279
Arşiv Nedir?	281
Arşivler ve Erişim	283
Arşivlerde Çalışmak	292
Dijital Fotoğraflarla Araştırma	300
Beklentilerle Başa Çıkmak	307
Onuncu Bölüm: Kaynakları Yorumlamak	309
Örüntü Tanıma	310
Eleştirel Okuma	315
Nedensellik	328

DÖRDÜNCÜ KISIM

PROJELER

On Birinci Bölüm: Proje Yönetimi	335
Proje Yönetiminin Amaçları	336
Zanaat Aletleri	339
Yedekleme	340
Akıllı Telefon	341
USB Bellek	342
Monitör	343
Üretkenlik	350
Bilgi Toplamak	351
Not Almak	351
Kelimeler Yazmak	352
Problemleri Çözmek	353
Yazmamak	354
Editörünüz Dikkat Edecektir	354
İlerleme Hissi	355
Nispi Ağırlık	355
Görevler	357
Fikirler	358
İlerleme	358
Borçlar	359
Nerede Durulmalı	360
On İkinci Bölüm: Not Almak	363
Hedefler	364
Yeterince İyi Not	369
Not Almak İçin Basit Araçlar	380
Veri Tabanı Yazılımları	388

Gelişmiş Araçlar	397
Çalışma Taslağı	401
On Üçüncü Bölüm: Organizasyon	405
Ölçek	406
Temel Niteliğindeki Beş Paragraflık Kompozisyon	409
Giriş Bölümleri	412
Gelişme Bölümleri	424
Sonuç Bölümleri	435
Anahatlar	441
Örnek Bir Anahat (Model T)	443
Esneklik	449

BEŞİNCİ KISIM

HİKÂYELER

On Dördüncü Bölüm: Hikâye Anlatıcılığı	455
Kişiler	457
Olay Örgüsü	466
Olaylar	470
(Realist) Bir Roman Gibi	483
Spekülasyon	491
On Beşinci Bölüm: Üslup	495
Kelimeler	495
Teknik Kelime Hazinesine Başvurduğunuzda	498
Metin Dışı Bilgiler	508
Atıf	515
Retorik Araçlar	522
Başlıklar	532
Diyalektik Başlıklar	533

Alıntı Başlıklar	534
İsim-Fiiller	537
Dolambaçsız Başlıklar	538
Alt Başlıklar	539
Revizyon	540
On Altıncı Bölüm: Neşretme	545
Başkalarıyla Oynamak	546
Bağlantılar Kurmak	551
Sorular Sormak	551
Kendi Sesinizi Bulmak	552
Hakem Değerlendirmesi	556
Basılı Eserler	562
Kamuyla Etkileşim	566
Akışına Bırakmak	576
Dizin	577

TEŞEKKÜR

Son çeyrek yüzyılda Columbia Üniversitesi'nde, George Washington Üniversitesi'nde, Baruch Kolej'de ve uzun süredir entelektüel yuvam olan George Mason Üniversitesi'nde tarih dersleri verme şerefine nail oldum. İnsanları ve yaptıkları tercihleri anlamak için benimle birlikte çalışan her öğrencime derinden minnettarım ve umarım bu kitap, projelerine duydukları merakın ve adanmışlığın bir kısmını tatmin eder. Bu kitabı onlar ve onları takip edecek herkes için yazdım.

Yolculukları bana araştırma süreci hakkında çok şey öğreten doktora öğrencilerine özellikle minnettarım: Bill Andrews, Lindsey Bestebreurtje, Alan Brody, Justin Broubalow, Alan Capps, Ray Clark, Roger Connor, Peter Jones, Eric Gonzaba, Richard Hardesty, Mary Linhart, Jordan Patty, Jerry Prout, Gwen White ve Andrew Yarrow. Araştırma yöntemleri ve anlatı tarihi yazımı üzerine derslerimi alan Kelley Fincher, Jane Limplecht, Beth Wolny ve diğer öğrencilerime de teşekkür ederim. Anlatı tarihi yazımı dersini vermek usta zanaatkâr Scott Berg ile çalışmamı sağladı ve onun hikâye anlatıcılığı üzerine görüşlerini on dördüncü bölümde ele almaya çalıştım. Ayrıca yıllar boyunca HistoryProfessor.Org adlı web siteme geri bildirim gönderen herkese minnettarım.

Bir öğretmen ve araştırmacı olarak, başta Sue Ikenberry, Helen Kimmelfield, John Stilgoe, Judith Vichniac, Elizabeth Blackmar, Alan Brinkley, Howard Gillette, Ron Grele, Owen

Gutfreund, Kenneth Jackson ve Herbert Sloan olmak üzere kendi öğretmenlerim tarafından belirlenen yüksek standartlara hep uymaya çalışmışımdır. Kendilerine şükranlarımı sunarım.

George Mason Üniversitesi Tarih ve Sanat Tarihi Bölümü'ndeki seçkin meslektaşlarım zamanları ve anlayışları konusunda her zaman cömert olmuştur. Bu projede yardımlarını aldığım şu kişilere özellikle teşekkür ediyorum: Joan Bristol, Benedict Carton, Michael Chang, Joe Genetin-Pilawa, Jane Hooper, Sam Huneke, Matt Karush, Cynthia Kierner, Meredith Lair, Alison Landsberg, Sam Lebovic, Abby Mullen, Lincoln Mullen, Jessica Otis, Sun-Young Park, Brian Platt, Jennifer Ritterhouse, Suzanne Smith, Peter Stearns ve Rosemarie Zagarri. Müteveffa Roy Rosenzweig'in hayatından ve çalışmalarından ilham almaya devam ediyorum. Kütüphaneci George Oberle ve arşivci Lynn Eaton ve Brittney Falter masanın öteki tarafından araştırmayı anlamama yardımcı oldular. George Mason Üniversitesi dışında tavsiyeleri ve hikâyeleri için Will Bachman, Christopher Capozzola, Victoria Cain, Matthew Gilmore, Sarah Jo Peterson, Rob Townsend ve Ian Watson'a ve Twitter'da beni burada alıntılanan birçok konuda okumaya yönlendiren tüm tarihçilere minnettarım. Princeton Üniversitesi Yayınları'ndan beş anonim okur, en seçkin hakem değerlendirmesi geleneğine uygun olarak ayrıntılı, sert, adil ve teşvik edici yorumlar sundu. Matt Avery, Natalie Baan, David Campbell, Alena Chekanov, Dayna Hagedorn, Dimitri Karetnikov, Cathryn Slovensky, Kathryn Stevens ve Erin Suydam kitabın en iyi yönlerinin ortaya çıkmasına yardımcı oldu. Üniversitedeki bölümüm de Steven Moore tarafından hazırlanan mükemmel dizini cömertçe finanse etti. Hepsine ayrı ayrı teşekkür ederim.

İyi bir sorunun kıymetini bilen ve cevap arayışında beni destekleyen bir aileye sahip olduğum için şanslıyım: Will

Adler, Elizabeth Alexander, Judy Bickart, Thomas Emberg, Bob Fenichel, Lisa Lerman, Sam Lerman, Shoshana Lerman, David Schrag, Eleanor Schrag, Kristina Schrag, Philip Schrag, Sarah Schrag, Eve Tushnet, Mark Tushnet ve Erin Walter-Lerman. 2020'de öğrendim ki eğer küresel bir salgın sırasında bir yere kapatılacaksam dünyada en sevdiğim şu insanlarla birlikte kapana kısılmak isterim: Leonard Schrag, Nora Schrag ve ilham perim Rebecca Tushnet.

Son olarak, bu kitap editör Peter Dougherty'nin hayal gücü ve teşviki olmasaydı var olamazdı. Projeyi ilk olarak o tasarladı ve ortaya çıkışının her aşamasında sürekli iş birliği yaparak beni destekledi. Umarım ortaya çıkan bu eser onun vizyonuna layık olur.

GİRİŞ

TARİH HERKES İÇİNDİR

Tarih araştırması benim için her zaman bir eğlence ve entelektüel tutku sahası olmuştur. Bir arşive girdiğimde ya da bir nadir eserler koleksiyonuna baktığımda ürpertiyle karışık bir merak duygusuna kapılırım: Acaba bu sefer ne bulacağım?

Natalie Zemon Davis, *A Passion For History*

Afua Cooper, 2004'te Eski Montreal'in sokaklarında yürüyor ve Marie-Joseph Angélique'in ruhunun izini sürüyordu. Köleleştirilmiş bir kadın olan Angélique, 270 yıl önce şehrin büyük bir kısmını yok eden bir yangını başlattığı için işkence görmüş ve idam edilmişti. Cooper, Angélique'in hikâyesi aracılığıyla Atlantik köleliğini, Atlantik dünyasında Kanada'nın yerini, "gam ve kederin öyküsünü" anlatacağına inanıyordu. "Zencilerin geçmişinin büyük bir çoğunluğu kasten gömüldüğü, üzeri örtüldüğü ve yok edildiği için bu geçmişi tekrar gün yüzüne çıkarmak, örtüsünü kaldırmak ve parçalarını birleştirmek görevimizdir. Yapmamız gereken budur, çünkü bizimle konuşanlar ölümlerdir."¹ diyordu. Neyse ki tarihin tamamı bu derecede kasıtlı bir biçimde gömülüp üzeri örtülüp yok edilmedi. Tarihî kişiliklerin hepsi de birer sessiz hayalet değildir. Fakat Cooper gibi her tarihçi görevlerinin kayıp bir geçmişi gün yüzüne çıkarmak, örtüsünü kaldırmak ve

1. Afua Cooper, *The Hanging of Angélique: The Untold Story of Canadian Slavery and the Burning of Old Montréal* (Athens: University of Georgia Press, 2007), 9, 11.

parçalarını birleştirmek olduğuna inanır. Biz tarihçiler unutulmaması gerekeni hatırlarız. Bizler anlatılması gereken hikâyeleri anlatırız.

Bu hikâyeler değerlidir. Cooper o sokaklarda yürümeden on yıl önce, Roy Rosenzweig ve David Thelen telefon üzerinden 1.500 Amerikalı'ya tarihle aralarının nasıl olduğunu sorgulayan bir anket yaptı. Cevaplayanların ciddi bir çoğunluğu ne yazık ki okuldaki tarih derslerinin sıkıcı olduğundan dert yanıyordu ve nadiren tarih kitabı okuduklarından bahsediyordu. Büyük bir çoğunluk da müze ziyaretlerinden, hobi etkinliklerine iştirak etmekten ya da çoğunlukla aile üyeleriyle paylaştıkları hikâyelerden bahsederek tarihin zevkli bir keşif sahası olduğu üzerinde duruyordu. Thelen şu sonuca varmıştı: “Geçmiş kullanmak tıpkı yemek yemek ve nefes almak gibi hayatın doğal bir parçasıdır. ... Günümüzü anlamlandırmak ve geleceği etkilemek için geçmişten faydalanmak biz insanların ortak davranışıdır.”² Gerda Lerner ısrarla şöyle der: “Tarihçilik vazgeçilebilir bir entelektüel lüks değildir; tarihçilik toplumsal bir ihtiyaçtır.”³

Ulusal Tarih Günü yarışmalarında aralarında altıncı sınıfa gidenlerin bile olduğu öğrenciler sorular yöneltir ve edindikleri bilgileri paylaşır. Kaynakları hikâyelere dönüştürerek tıpkı üniversitelerin tarih bölümündeki meslektaşlarım gibi aynı temel çalışmayı yapar. Üstelik bu öğrencilerin birçoğu okuma ve anlama konusunda gayet iyi ve lisansüstü öğrencilerime ödev olarak verebileceğim seviyeye yakın işler çıkarabilecek kadar beceriklidir. Yine, kendilerini tarihçi olarak görmeyen birçok yetişkin de benzer derecede önemli işlerde görev alır. Yıllardır sınıfta,

2. Roy Rosenzweig ve David Thelen, *The Presence of the Past: Popular Uses of History in American Life* (New York: Columbia University Press, 1998), 190.

3. Gerda Lerner, “The Necessity of History and the Professional Historian,” *Journal of American History* 69 (1982): 10.

konferanslarda ya da sözlü tarih mülâkatlarında hukukçularla, mimarlarla, planlamacılarla, mühendislerle, etik bilimcilerle, askerî yetkililerle ve başka uzmanlarla çalışıyorum. Bunların hiç-biri tarihçinin görevini ya da bu işin önemini idrak etmekte güçlük çekmedi. Hatta birçoğu bu alana önemli katkılarda bulundu. Buna karşılık ben de gazetecilerle, kûratörlerle, kamu görevlileriyle ve avukatlarla çalışırken bazı tespitlerimi gazete haberleri, televizyon belgeselleri ve müze sergileri aracılığıyla ya da kamu politikaları üzerine tavsiyeler şeklinde onlarla paylaşıyorum ve bunu yaparken onların ihtiyaçlarını yeterince karşıladığımı ve faydalı olduğumu hissediyorum.

O yüzden umarım bu kitap orta okulda okuyandan tutun da doktora ve doktora sonrası çalışmalar yapan tarihçilere, aynı zamanda kendini tarihçi olarak nitelemeyen, ama yine de geçmişle ilgili sorulara cevap arayan –antropologlardan iktisatçılara, coğrafyacılar­dan siyaset bilimcilerle ve siyasetçilere, sosyologlardan gazetecilere ve kurmaca dışı metin yazarlarına kadar– her­kese ulaşır.

Ancak her araştırma rehberinin araştırma sürecinin gerçekte olduğundan daha doğrusal ilerlediği fikrini uyandırma gibi kötü bir tarafı vardır. Bir örnekle açıklamak gerekirse kayakla atlamacılar görevlerini belirli bir sıra ile yapmalıdır: Dik aşağı kayma, havalanma, süzülme ve iniş. Bu sırayı takip etmezlerse sadece oyunun kurallarını değil fizik kanunlarını da ihlal etmiş olurlar. Artistik buz patencileri ise aksine, değerlendirmeye tâbi tutulacakları farklı dönüş ve atlayışların sırasını kendileri tayin eder. İşte tarihyazımı da bu bakımdan artistik buz patenine benzer; bütün hareketleri yaptığınız sürece hareket sıralamasının önemi yoktur. (Gerçi artistik buz patencileri gösterilerinin sonlarına doğru yaptıkları hareketlerden ek puan alır; ama teşbihte hata olmaz diyerek bu ayrıntıyı görmezden gelmenizi rica ederim.)

Bu kitapta bir tarihçinin sahip olduğu becerileri bana en mantıklı gelen sırayla sunmaya çalıştım. Uygulamaya gelince, bu becerileri gerekli olduğunda kullanabilir, başa ya da öne alabilir, bazılarını tekrarlayabilir, bazılarını da görmezden gelebilirsiniz. William McNeill da kendi sürecini şu şekilde tarif etmişti: “Bir problemi merak ediyorum ve okumalar yapmaya başlıyorum. Okuduklarım beni o problemi yeniden tanımlamaya sevk ediyor. Problemi yeniden tanımlamak ise beni, okumamın yönünü değiştirmeye icbar ediyor. Bu da problemi yeniden teşkil ediyor ve okumamın istikameti yine değişiyor. Bu böyle devam ediyor, ta ki içime sininceye kadar.”⁴

Benzer hedefleri olan iki araştırmacı, en iyi sonucu çıkaracak araç ve yöntemler bakımından birbirinden büyük oranda ayrılabilir. Biri her sabah bir saat çalışarak el yazısıyla ayrıntılı bir taslak çıkarır, çalışmasının anahattını ortaya koyana dek asla mola vermez ya da kapsamlı bir çalışmaya dönüşünceye kadar yazdığı kelimeleri sayar. Diğeri ise haftada bir gün yoğun çalışmak için kenara çekilir, bir anahat oluşturmakla başlar, her bir kelimeyi yazar ve takıntılı bir şekilde ilerlemeyi kayda geçirir. Bazı tarihçiler de çalışmalarında ihtiyaç duyacaklarını düşündükleri bütün kaynakları toplar, önemli metinlerin suretini çıkarır, çalışmanın anahatlarını tam olarak ortaya çıkarır ve ancak ondan sonra yazmaya başlar.⁵ Tarih yazmanın tek yöntemi bu olsaydı, herhalde başka bir iş bulmam gerekirdi.

4. Şurada alıntılanmıştır: John Lewis Gaddis, *The Landscape of History: How Historians Map the Past* (New York: Oxford University Press, 2002), 48.

5. Hidetaka Hirota (@hidehirota), “How are you writing your dissertation? How did you write yours? How do you write your books? This is my method (so far). Note: I’m a historian. #writing 1/”, Twitter, 7 Haziran, 2019, <https://twitter.com/hidehirota/status/1159131324789116930>. [Tezinizi nasıl yazıyorsunuz? Kendinizinkini nasıl yazdınız? Kitaplarınızı nasıl yazıyorsunuz? Bu benim yöntemim (şu ana kadar). Not: Ben bir tarihçiyim.]